

40
BIRTH.

Investigator: Willie.D

Interviewed: Niumaia Kuikirisi.....Soso, Bau

ULUTAGA: NA VEIKA EDAU VAKAYACORI ENA VAKSUCU.

- Au a qarava edua na vakasucu, ia oqo sa mate tu na yegoni ni tinani gone. Eke sa taratara oti tu mai ni sa oti e rua na macawa. Era sa ratou gole mai na marama Sister mi valenibula ka ratou mai raica walega na ka sa yaco tiko ka ratou lesu tale. Oti sa mani talatala sara yani ko tinai koya na marama ka sa taratara meu gole mada mai mevakaniu kila tu na veika edau vakayacori vua edua na marama edau vakasucu. Ia niu sa curu yani ki vale au sa raica na rairai kei tinani gone au kila sara na leqa sa yaco tu. Au lai qarava mevaka na ka au kila sa mani lai yaco sara merau bula na veitinani vou. Mevaka ena loma ni koro oqo ko Newtown ni levu na gone dau sucu leqa, au gole yani kina meu lai taroga se cava na vuni leqa. Eke au sa qai soli na noqu kila ka taucoko baleta tu na vakasucu kau vakayacora yani vua na tinani gone vou oqo. Au dau vakanuinui tu ga vua na tamada mai cake ni dau vukei au ena noqu cakacaka. Ia koi au e tini na luvequ kau vakabulai ira kecekece. Niu dau rogoca ni so na gone edau leqa mai vale ni bula dau tubu sara na noqu rarawa niu kila isa na cava na vuni leqa nei koya na gone koya. Mevaka ni da kila na vakasucu eda dau qara na bula.

Cont'd Page 2.

- E rawa ni tukuna na gauna bibi beka ena gauna ni tiko bibi ?
- Kevaka edua sa kunekune edua na marama sa na vakaraitaki koya sara tu ga mai ni sa lualua, sa malumalu sara na yagona, ka so edau sega ni taleitaka na kakana.
- Mevaka ni sa kunekune edua na marama edau tiko edua na kena tabu.
- Eke kevaka edua na marama sa kunekune tiko ko tinani gone sega tale ni dodonu merau tiko vata kei tagane. Rauta beka e vula rua me sa vakatikitiki sara ko tagane.
- Na cava na leqa edau yaco vei tinani gone ena gauna ni vakasucu.
- Ena noqu kila mada ga vakataki au, ni sa dau mai taratara ko tinani gone ka sa bibi sara na nona taratara. Eso edau lai sucu dredre kina ka rawa ni vakavuna sara na nona leqa na tinani gone. Ia na tina e qai lai vunitaka na tikina oqo veira na vuniwai.
- Na kakana cava beka me dau kania ko tinani gone ?
- Eke ni sa kunekune edua na marama e dodonu me dua ga na kakana me kania me rawa ni tawa tiko na ketena. Oqo mevaka ni sa tawa tiko na kete ka sa tiko kina na gone e dodonu me dau tawa tu ga na kete.
- Mevaka ni so dau lako yani lai kacivi iko yani ena rua na kaloko ena mataka lailai, kila beka vakacava na gauna me sa sucu kina ko tinani gone.

- Ogo ni sa tarai koya sara ga mai na vutu ni ketena.
Ni sa vutu ga ko tinani gone kena i balebale sa voleka na gauna ni nona vakasucu. Niu sa dau gole yani meu lai vakayacora na noqu cakacaka, au dau vakatabuya sara me dua na tagane me tiko vaka voleka. Ena tikina ogo talega e dodonu mera dau tiko kina na gone yalewa me rawa ni kila tiko na kena i walewale.
- E rawa beka ni ko vakamacalataka mada nai tutu ni marama koya ena gauna ni nona vakasucu .
- Ni sa dau kila ko koya ni sa yacovi koya mai sa na malumu ga mai na tinani gone ka sa na davo sara yani vakamalua. Eke sa dodonu me sa biuta yani ki cake na yavana ruarua me rawa ni gole mai vakavinaka na nona sucu mai na gone. Me vakatusaga tu ki cake me solia na sala vei koya na gone ena nona gole mai ki tuba. Ni gauna sa dau davo kina ko tinani gone eso era dau taura eso na ka me rawa ni ra dua cegu rawa kina. Ni sa sucu mai edua na tinani gone e dodonu me dau solia toka vakamalua na nona i cegu, ka kila tiko ko tina ni sa tiko sara toka ga vei koya na nona bula. Na gauna au sa kila kina sa vakarau yacovi koya mai au dau tukuna vua na tina me tabea cake na nona cegu me rawa ceguva mai kina ki tuba na gone. Ia ni sa sucu mai na gone edau rawa ni yaco edua na laka vei tinani gone. Eke ni sa lutu maina gone au dau tabeya cake sara nai vicovico ni gone oti sa qai tukuna toka vei tinani gone me cegu vakamalua me rawa lutu mai nai tokatoka ni gone.

Cont'd Page 4.

- Mevaka ni dau yaco eso na leqa e vale ni bula veira na gone mevaka beka ni ra dau mata boko na gone ka son e tu vakaca tu na kena tuvaki, oqo edau vu mai ni gauna sa lutu mai kina na gone sa qai da u qamu yani yani nai tokatoka ni gone me laudre mai ki tuba. Me kila tiko eke ni na vicovico ni gone kei nai tokatoka ni gone erui ka bibi sara baleta ni ologi toka kina na gone.
- Rawa ni ko vakamacalataka nai vicovico ena kena koti.
- Ia nai vicovico ni gone me rawa ni cago dua walega ni se bera koya me buebue toka edua na wai katakata oti sa qai taura mi na wa me vesu kina nai vicovico ni gone. Ni sa mai vuca ni vicovico sa qai dau mai maroroi toka yani ke rawa ni lai tei sara yani ena dua na vuni niu, me kena i vakananumi tu.
- Na caka edau yaco vua nai tokatoka.
- Ia ni sa yaco mai nai tokatoka edau vaka edua na dali edau toka ena dakuni gone. Oqo mo tamoitaka tiko ga vakamalua sa kila sara ni sa cavuka mai sa qai kauta yani me lai bulu.
- Ebau okati tu nai tokatoka me dua na ka bibi tu .
- Au dau okata tu me bibi ni dau sucu vaqo au dau vakadikeva kevaka edau savasava tu ga au kila tu koya ni sega ni sega ni dua na mate me tauvi koya tu .
Ia kevaka au raica yani ni tu kina eso na duka lalai , eke au dau tukuna sara ga yani me laurai tale mada na tinani gone.

Cont'd Page 5.

- Mevaka ni sa dau yaco na vakasucu, ni sa oti ga na vakasucu sega ni wawa sara ga na wai vaka-viti me ra gunuva mai sava ni ketedra. Ia ena gauna ni kua eso e vaka edau kani vakatevoro vua kevaka e rogoca na wai vaka-viti.
- Na cava na wainimate dau soli veira na tinani gone me ra gunuva kevaka e dredre na nona vakasucu.
- Ia kevaka edua sa vutu tu eke e dodonu me dua sara na menawai . Ni gunuva ga yani na wai koya sa rawa ni vakasucu sara ena gauna koya. Ni sa sucu oti ko tinani gone edau soli tale yani vei tinani gone eso na wai vaka-viti me gunuva tu ga yani me rawa ni vukei koya tu ena nona bula cake ena vakasucu , ka dau rairai vinaka talega na yagona. Ia kevaka eso na tinani gone edau sega ni bula vinaka ni sa vakasucu oti edau kena vakaraitaki tu koya ni oqo sega ni savasava tiko na ketei yalewa. E dodonu medau vakasavasavataki sara vaka-vinaka na ketei yalewa oti ka mani gunu wai vaka-viti sara yani.
- E dua tale na ka ko via tukuna tiko baleta na vakasucu.
- Ia kevaka rau sa tiko edua na veiwatini oti qai lai bukete mai tuba ko yalewa oti sa qai nanuma tiko ko tagane ni sa luvena dina koya. Oti sa qai mai vutu sara tiko yani na gone yalewa koya. Eke me keirau sa qai veivosaki ga kei koya na marama ka vakasucu tiko. Oqo e rawa ni kilai mai kevaka e rairai mai vakaono ki tuba na gone ka lesu tale ki loma.

Cont'd Page 6.

- Oti sa qai tukutuku yani okoya na marama ka vakasucu tiko. Ia ni sa tukuna mai ko na marama oqo na nona tukutuku koya ena gauna vata talega oqori ni sa lutu mai kina ki tuba na gone. E vaka sara ga e laudreti mai ki tuba ena kena rawarawa walega ni lako mai ki tuba. E sega ni dodonu mo maduataka na ka oqo ni oqori sa nomu bula sara ga oqori.

Dua na vakasucu ya ka yacana tiko na SAU ni gone, ka rui vakasucu dredre sara.

- Mevaka ni so na tinani gone edau sucu mai sa mate tu gone, na cava beka na vuna.

- Kevaka sa dau sucu mai edua na goneka sa mate tu mai edau kenai vakaraitaki ni na gone oqo edau sagai mai ena gauna se qai vula dua tiko kina ko tinana.

Dua tale kevaka e sega ni dau ceguva rawa na nona i cegu ko tinani gone me kauta rawa mai ki tubaa na gone.

Ia eso edau vu mai na veicacataki ni dua na mataqali beka ka sa rawa ni lai vu vei gone me sai sucu mai.

Na veicacataki oqo na duka ka dau tiko ena na vanua ka vakawati kina. Oti eke sa qai dau caka edua na yaqona me lai siro ka vakacabori vua na kena turaga ni mataqali. Na sau ni gone sa dua na ka kaukauwa.

E dodonu medau qarauni koya sara vaka vinaka ko tinani gone. Na vanua eda vakawati kina sa lai noda vanua ka dodonu meda muria sara vakavinaka na kena i vakarau. Eso gona na vakasucu ni dua na tinani gone sa dua na ka e dodonu me dau qarausin sara vakavinaka.

Cont'd Page 8.

- E sega ni dodonu me ra dau dabeca na batabata ni rawa ni ra tadoka kina na tinani gone. Eke sa qai tiko yani ko tina ni gone ka na caka tiko mai na kena kakana.

Mevaka niu dau via raica tiko na nodra vakasucumi na vuniwai e valenibula. Au sa qai mai gole yani ki Wainibokasi, kau donumaka sara edua na vakasucu.

Niu sa gole yani kau sa rogoca sara ni mate na gone. Oti au mani tarogi vuniwai sara, na cava na vuni ni nona mate, oti eratou qai vunitaka vei au.

Ia au raica ga na gone au kila sara na vuni leqa.

- Rawa ni ko vakamacalataka mada na veisele edau caka tiko e valenibula.
- Eke edau kena vakaraitaki ni se bera ni dodonu me sucu na tinani gone sa tukuni vei koya me gu me sucu rawa kina na gone. Ia ni sa gu tiko na tinai gone oti sa lako tiko na nona gu ka sa sega ni rawa ni lako mai na gone. Eke niratou sa dau raica na vuniwai ni sa sega ni rawa ni vakasucuma na luvena, eke sa qai dau vakavuna kina na nona sele ko tinani gone. Na soqo oqo na vakasucu edua na soqo bibi, ni sa dua tale mai nai solisoli ni Kalou. Ia edua kena tukuni talega ni soqo bibi mevaka ni dau cavuti tu kina ni bula mai ko tinani gone ena batini qara. Ni rau sa sucu mai na gone ka sa bula talega ko tinana eke sa qai caka kina kena kana ni marau.

Cont'd Page 7.

- Ni kevaka edau kaikaila e cake ena nona vakasucu, oqori sa dua tani na leqa. Na nona vakasucu edua na tinani gone sai koya sara kei na nona vakabauta na Kalou. Ni Kalou sa solia mai na gone kei na rarawa veitinana me rawa ni kilakina ko tinani gone na kena dredre.
- Vakacava na kena sucu na ulumatua na cava edau yaco.
- Oqo edau vakaraitaki tu ni nodrau dra tabu na veiwatini vou. Ka vakamareqeti e loma ni vale, na ka e vinaka e loma ni vale ena nona na ulumatua. Koya gona oqo edau vakalagilagi tu kina naulumatua ni dua na mata vuvale.
- * Ocei beka edau vakatoka nayacani gone ?
- Kena vakarau ni sa bogi va na gone sa na vakatokara sara ko tamani ni tagane na yaca. Eratou na vakatoka yaca ga ko iratou na wekani tagane.
- Mevaka ni sa dau toka na yaca mevaka beka na yacani turaga, edua na ka edau yaco eke.
- Ni sa dau toka yani na yaca oqori e nona tiko na turaga na tamada. Ia eso edau lai vosa tale mai na cava edau vakatokai tu kina yaca oqori, qori na yaca mai na mataqali koya. Koya gone eda rawa ni tuluna ena gaun ni kua ni sa rawa ni da vakawalena taki na vaktokayaca ni kua.
- Vakacava nanodra cakacaka na tinani gone vou edau tu eso na ka me rawa ni tabui ira kina.
- Eke ni ra sa dau vakasucu na tinani gone e sega ni dodonu me ra dau tara sara edua na cakacaka kaukauwa ena gauna koya.

Cont'd Page 9.

- Ia ni sa yacova yani na kena bogi va, eke sa qai caka edua na kena magiti tubu na lovo. Oqo kena i vakarau ga mai liu veira nannoda qase ni liu sara.

Na magiti oqori edau yacana tale tiko ga na kedrau BURUA na veitinani, ni rau sa cabe bula tale mai ena bati ni qara.

Ni sa oti ga na bogi va koya era sa qai dau lesu tale yani ko ira na lewe ni mataqali ki na nodra dui vale. Oqori eso na ka edau vakayacori ka dau yaco ena gauna ni vakasucu ena gauna e liu.

Vinaka vakalevu sara.

S A O T I